

bruikt wordt om de z.g.n. Mystiek mede te verdedigen, als zou hier sprake zijn van een onmiddellijk kennen.

Tot zoover onze correspondent, die eere-voorzitter is van de J.V. „Willem van Oranje”. We achten zijn vraag belangrijk genoeg, en ook voor het besef van andere lezers zal een antwoord allicht niet overbodig zijn.

Dat hier van een aparte in-spraak van den Heiligen Geest, buiten het Woord om, geen sprake is, ligt voor de hand. Er staat niet, dat de Geest (van God) getuigt „IN” onzen geest, doch dat Hij „de Geest zelf”, getuigt „MET” onzen geest.

Vandaar dan ook, dat prof. Greijdanus, wiens Kommentaar op Romelnen we hier natuurlijk ter hand nemen, spreekt van een „getuigenis”, dat de Heilige Geest „met” en „aan” onzen geest geeft aangaande het kindschap Gods. En hij voegt er aan toe: „dat is een „WERKING” des Heiligen Geestes in het bewustzijn der geloovigen, waardoor zij onbedriegelijk weten door eene Goddelijke verzekering, en niet maar op grond van eigen inzichten en redeneeren, dat zij kinderen Gods zijn”. Waarom wij het woord „werking” zoo grooten nadruk geven, zal straks blijken.

Voor de door vrager opgeworpen kwestie is het van beteekenis, dat onze geest dus kennis aangaande het kindschap heeft, ook afgedacht van het hier bedoelde bijkomende getuigenis van Gods Geest. Onze geest getuigt; Gods Geest getuigt mede. Er zijn uitleggers, of taalkundigen, die hier denken aan een (voor de rechtbank) optredende getuige, die zich aansluit bij een ander getuige, die zoo pas aan het woord gekomen is. Anderen meenen, dat de beteekenis verzwakt is, en het woord alleen maar „bevestigen”, „betuigen” wil zeggen. We kunnen deze vragen laten rusten (Greijdanus, Kittel, Schippers). Ook hier is volgens dr. Schippers „getuigenis”: bewijzen, aantoonen. En dat Gods Geest met onzen geest, of aan hem, getuigenis geeft, hangt hiermee samen, dat de mensch in zijn geweten „met-zich-zelf-mee-weet”. Hoe dit verzekerd zijn van het kindschap Gods ontstaan is? Door het Woord! Immers, de H. Schrift leidt deze zekerheid telkens af „niet uit eene bijzondere en buitengewone openbaring, maar uit de eigene merkteekenen der kinderen Gods, en uit de zeer standvastige beloften Gods” (D. L. V. Verw. d. Dw. § 5). Want „deze verzekerdheid spruit niet uit eenige bijzondere openbaring, zonder of buiten het Woord geschied, maar uit het geloof aan de beloften Gods, die Hij in Zijn Woord zeer overvloedig tot onzen troost geopenbaard heeft; uit het getuigenis des Heiligen Geestes, die met onzen geest getuigt, dat wij kinderen en erfgenamen Gods zijn; eindelijk, uit de ernstige en heilige oefening van eene goede consciëntie en van goede werken”. (D. L. V. § 10.) Hier wordt zeer duidelijk door onze kerken beleden, dat het getuigenis van den Heiligen Geest met onzen geest in geen geval kan geschieden „zonder of buiten het Woord”. Tegenover dit waandekbeeld wordt het juist naar voren gebracht. De mystiek, opgevat niet naar Ritschl of Barth, maar naar de meening van elk behoorlijk kenner van de hoofdzaken der geschiedenis van theologie en wijsbegeerte, wil het altijd weer anders.

Zoals we zeiden, verdient het woord „werking” in prof. Greijdanus' exegetische opmerking onze aandacht afzonderlijk. We mogen vrijelijk aannemen, dat dit woord „werking” niet argeloos, doch opzettelijk door prof. Greijdanus zal gekozen zijn. Immers, reeds jaren geleden heeft hij over het getuigenis des Heiligen Geestes met prof. dr. H. H. Kuyper en den pas gepromoveerden dr. V. Hepp een gedachtenwisseling gehad. En het liep daarbij voornamelijk hierover:

Is dat getuigenis des Heiligen Geestes een bepaalde, en dan nieuwe, bij de Schrift bijkomende uitspraak, of:

Is het een kracht, een werking des Geestes?

Nu had deze gedachtenwisseling betrekking op een zeer bepaald getuigenis van den Heiligen Geest, n.l., dat getuigenis, waardoor wij de Schrift erkennen voor Gods Woord. Maar de bespreking van dit onderwerp heeft ook voor alle getuigenis des Geestes beteekenis. Het gesprek komt tenslotte altijd weer neer op de grondvragen, hierboven gesteld.

In het „Geref. Theol. Tijdschrift” (14e jrg., afl. 12, 1914) plaatste prof. Greijdanus een artikel over het karakter van het getuigenis van den Heiligen Geest volgens Calvin; tevens (XIV, 7) reeds was door hem een referaat gepubliceerd over den erkenningsgrond van den kanon (der H. Schrift). Als die grond voor bedoelde erkenning was door hem aangegeven de Schrift zelve, zooals zij naar inhoud en vorm voor ons treedt.

Hiermee was dus afgesneden de gedachte, als zou het Geestesgetuigenis zelf die grond zijn. Van dit Geestesgetuigenis, dat wij hierna gemakshalve zullen aanduiden als T.S.S. (Testimonium Spiritus Sancti), merkte referent op, dat het geen goddelijke verklaring in de ziel is, die tot ons zegt: die Schrift en die boeken of stukken zijn Gods Woord. Het is geen nieuwe uitspraak, geen nieuwe verklaring. Als de Bijbel 1000 § § bevat, dan is het T.S.S. niet § 1001. Maar het is volgens prof. Greijdanus de kracht, de werking, waardoor wij bekwaam en bereid worden om haar (de Schrift) als Gods Woord te zien en te erkennen.

Hierover werd prof. Greijdanus aangevallen door „De Heraut”. Daarin heeft prof. dr. H. H. Kuyper beweerd, dat ten onrechte de naam grond aan het T.S.S. onthouden werd. Prof. Greijdanus handhaafde tegenover deze bestrijding zijn gevoelen. Volgens hem had dr. H. H. Kuyper zijn bewering zelf onwillekeurig verloochend, door te schrijven, dat, als de H. Schrift weggenomen wordt, alsdan het T.S.S. zonder inhoud zou wezen. Want, zoo merkt prof. Greijdanus op, hiermee geeft dr. Kuyper zelf toe, dat het T.S.S. geen grond is. Een grond toch „heeft in zichzelf inhoud, of is zelf inhoud. Er kan wat op rusten, daar kan wat op gebouwd worden, die is niet leeg in zichzelf. Wat echter zonder inhoud is van zichzelf, wat in zichzelf leeg is, maar zijn inhoud van elders moet ontleenen, dat is niet zelf grond, maar dan is grond datgene, waaraan dit in zichzelf leeg zijn inhoud moet ontleenen”.

Ter toelichting verwees prof. Greijdanus voorts naar Calvin (429), volgens wien het T.S.S. een, in verband met de inspiratie der H.S. door den H.G. in de harten geëfende WERKING is, die innerlijke zekerheid aangaande de H.S. doet ontstaan. „Deze werking des H.G. is op zichzelf”, aldus Greijdanus, „van formeelen aard, en zonder materiëlen bewustzijnsinhoud. Het staat er soortgelijk mede als met oog en oor..... Zij missen van zichzelf inhoud, welken zij echter vinden in de wereld van het zichtbare of hoorbare (436). „Het ambt van den Geest”, aldus de schrijver, „is niet, ons nieuwe openbaringen te geven, maar om hetgeen in het Evangelie geleerd wordt, in de zielen post te doen vatten”.

De Geesteswerking brengt dus geenerlei bewustzijnsinhoud buiten hetgeen ons in de H.S. geopenbaard is (543). Zóóver gaat deze overtuiging, dat ze haar consequentie rondweg aandurft: „Zelfs moet de Geest in Zijne werkingen in ons getoetst worden aan de Schrift. In de Schrift heeft Hij Zichzelven geteekend. Aan dat Schriftbeeld, die Geestesimago in de Schrift, moet Hij in Zijne werkingen in den mensch herkend, en naar dat beeld in de Schrift moet Hij in die innerlijke werkingen beoordeeld en erkend worden” (444). De Schrift is „de grond van ons geloof, ook betreffende den Geest en Zijne werking. Het T.S.S. vormt hierbij geene uitzondering. Ook daarover moet eene keur gaan. En deze moet geschieden naar de Schrift”. „Grond voor ons geloof aan het T.S.S. is niet dat testimonium zelf, maar wat ons omtrent dat T.S.S. door den Geest in de Schrift werd geopenbaard” (444). „In die Schrift vinden wij de imago (het beeld) des Geestes. Daaraan herkennen wij Hem ook in dat testimonium” (444). „Hieruit volgt” — aldus besluit prof. Greijdanus — „dat de Schrift dus ook laatste grond is van ons geloof aan de Schrift als Gods Woord.”... Het T.S.S. „legt ook geene verklaring in ons af... want zelf moet het gebaseerd zijn op, of overeenkomen met de Schrift, zullen wij het als van den Geest Gods afkomstig, d.i. dus als waarachtig, mogen aanvaarden”.

Voor prof. Greijdanus' besef staat of valt de consequent-gereformeerde houding ten aanzien van dit vraagpunt met de definitie, die wij hem zagen geven van het T.S.S. „De beteekenis hiervan”, zoo zegt hij, „is deze, dat, wanneer men... nauwkeurig sprekende, het getuigenis des H.G. grond van ons geloof aan de Schrift als Gods Woord noemt, en het zoo wil noemen ook in onderscheiding van zondanige krachten werking (dr. H. H. Kuyper), men daarmee in principe den band aan de Schrift doorsnijdt, en op de lijn van het lumen internum (het z.g. „inwendige licht”) der geestdrifters, en op die van Modernen en Ethischen zich beweegt. Immers heeft een grond inhoud in zichzelf, en is hij inhoud, i.e. bewustzijnsinhoud. Dus wordt daarmee de basis van ons geloof gelegd niet in het objectieve, maar in het subjectieve, in den mensch, den geloovige, zelve. En dit... in materiëlen zin: zekere bewustzijnsinhoud, buiten of zonder de H.S. in ons gewerkt door den H.G., en door ons met meerdere of mindere helderheid begrepen, zou dan grondslag in ons zijn, waarop wij ons geloof aan de autoriteit der H.S. zouden doen vaststaan. Waarmerkende controle over dezen inhoud door of naar de H.S. ware dan uitteraard buitengesloten. De mogelijkheid moest dan toegegeven worden, dat de H.G. ons buiten de H.S. misschien ook nog meer bekend maakt of openbaart, dan enkel die mededeeling aangaande de H.S. als Gods Woord. En de zekere controle over de werking des H.G. in ons, viel dan weg. De overgang tot het rationalisme was dan geleidelijk, en schier reeds gemaakt”.

Dit laatste gevoelen wordt door prof. Greijdanus geïllustreerd met verwijzing naar J. H. Scholten, die in zijn Leer der Herv. Kerk (4e druk, I, 194) de hervormers meent te mogen prijzen, wjl zij in het T.S.S. (door Scholten opgevat als zekere mededeeling) „een beginsel hebben uitgesproken, waarmee elk uiterlijk gezag op het gebied der godsdienst feitelijk wordt opgeheven” (447). Dat Scholten hierin mistaat, niet alleen wat Calvin's eigenlijke meening betreft, doch ook voor wat aangaat de door hem daaraan verbonden consequentie, is duidelijk. Scholten heeft, aldus Greijdanus, zijn eigen moderne opvattingen ingedragen in zijn omschrijving van de voorstelling van het T.S.S. door Calvin.

Niet alleen tegenover prof. Kuyper, maar ook tegenover prof. Hepp hield prof. Greijdanus zijn meening vol.

Onze vrager zal enkele regels hierboven hebben gelezen, dat naar de verzekering van prof. Greijdanus,

ook voor andere getuigenissen des Geestes de besproken kwestie van fundamentele beteekenis is. Wat ons blad betreft, verwijzen we naar de hoofd artikelen, die ds. J. S. Post van Axel eenige jaren geleden heeft gewijd aan enkele door hem, evenals door ons (Catechismushijlage) afgewezen opvattingen van prof. Hepp's dissertatie.

Het gezegde moge volstaan om te bewijzen, dat naar onze meening in den tekst van Rom. 8:16 geenerlei nieuwe INSpraak of UITSPRAAK van den Heiligen Geest bedoeld is. Hij werkt in ons de zekerheid door het Woord; daardoor gaat dan onze geest getuigen, in geloofszekerheid, dat wij kinderen Gods zijn. En dan komt de Geest terug met datzelfde Woord en met de sacramenten, om ons vast te maken in wat wij door het geloof reeds hadden aangenomen.

Hij oefent weer een werking op ons, waardoor wij opnieuw en te sterker verzekerd worden. En deze werking is van Hem zelf; de geloovige waarmerkt ze als van Hem afkomstig door en naar de Schriften, en mag dan van die werking verklaren, dat ze een nieuw getuigenis van den Heiligen Geest is: hij heeft het Woord bezegeld, en ons daaraan des te inniger verbonden.

K. S.

AFGELOOPEN.

Van den tijd der oprichting af heb ik „Credo” thuis gezonden gekregen, zonder het aan te vragen; misschien wel als ruilnummer.

Ik heb me bijna doorlopend aan de schrijfwijze (schrijven en niet-schrijven) van dit orgaan gestooten. Maar deze week ging de deur dicht.

Ik las daar zoo iets, als dat het op twist aansturen is, als ik voor de jongelingen spreek over geloof en mystiek! Nota bene, alsof we zouden moeten zwijgen als 't prof. Hepp belieft, en alsof zijn „argumenten” 't laatste woord beteekenden.

Maar ik las iets dat nog erger is. Als ondergeteekende nu maar eens inzake dat John Knox-gevalletje (dat prof. Hepp, wat de argumenten betreft, ook al verkeerd geleid heeft) ongelijk wilde bekennen, dan zou er een wolkje als eens mans hand voor de kerken opkomen!

Stel u voor: dat zegt de man, die ettelijke beschuldigingen zich zag ontvallen, en nooit iets terugnam, die een gesprek erover vermeerde, die zelf de kerken opjog met brochures! Die broeder moet een ander aanwijzen als den man, die de onrust brengt? En dat om de eenvoudige reden, dat hij inzake Knox beter las dan prof. Hepp?

Ik heb deze week na dit zinnetje de uitgeefster van „Credo” bericht, dat ik het blad niet meer wensch te ontvangen. Zulk geschrijf is slecht.

K. S.

Twee boeken over de zee.

Zeemansleven. Redactie Prof. Dr. H. Brugmans. — G. F. Callenbach N.V., Nijkerk. J. Brandenburg; Zeemolest. — Uitg. door Bosch en Keuning N.V., Baarn.

Er is wel eens over geklaagd, dat de zee een te kleine rol vervulde in onze literatuur, in verhouding met haar economische beteekenis voor ons land. En inderdaad is het aantal romans over de zee zeer gering en is de roman van de zee nog niet geschreven.

In de laatste jaren is er een kentering ten goede gekomen en verschenen er tal van verhalen over het zeemansleven, zeevaart en visscherij. Reisbeschrijvingen, ontdekkingsreizen, scheepsjournalen van oude „seylagien”, worden herdrukt en gelezen. Na den bloeitijd van den psychologischen roman, is er naast den regionalen roman nog ruimte genoeg over voor het boek van de zee.

Een monumentaal werk verscheen er bij Callenbach over het „Zeemansleven”. De redacteur, wjl prof. Brugmans, schreef slechts een korte inleiding. Blijkbaar heeft deze eminente historicus, die zoo vaardig de pen voerde, het niet noodig geacht in een werk, dat een overwegende literaire beteekenis heeft, een overzicht te geven van de zeevaart in verschillende tijdperken van onze geschiedenis.

De heer Palm heeft nu de taak op zich genomen in een achttal kleine schetsen enkele bijzonderheden te behandelen de zeevaart betreffende. Enkele daarvan, b.v. over slavenhalers en piraten, hadden zich uitnemend geleend voor een uitvoerige novelle, maar ook zoo als ze nu zijn, bevatten zij veel wetenswaardigs. Bijzonder interessant is het stukje over de zeereis en de schipbreuk van Paulus, waardoor de bijbellezer een duidelijk beeld krijgt van de gevaarlijke reis in het vergevorderde seizoen op de Middellandsche zee. Ook hier weer blijkt de bijbel een zeer juist verslag te geven van een natuurlijke gebeurtenis.

Een aparte plaats neemt in de schets van Dr. Callenbach, die een reis beschrijft met het Kerk- en Hospitaalschip „De Hoop” naar de vischwateren om Schotland, om een kijkje te geven op het be-

langrij
vissch
De
deelte
vellen
acht
van
loop
begin
Op
De st
kunne
dwene
noeme
een r
aan t
over
speler
schoo
chine
op ze
korin
wond
schijp
gevar
Het
gewee
stem
titel
een z
de Ne
blusse
zee, n
naam
moet
leven
Voo
boeier
schier
leven
leeren
niet t
vredes
schree
Seoor
haar
Op
treft,
dekkin
uit o
kome
schree
onove
de ee
een st
nen,
den g
Een
zelfka
Geus
der ze
schuit
Het
In de
prach
voor
vrouw
begrij
zeema
beter
zand
gevoel
Bijz
Eysse
meer
groeit
ontne
van l
offer
Dik
onder
teur
pente
met d
boek
DE r
forsch
Ong
zamel
G. Br
omuit
De
zwaar
opge
is hij
plotse
aan w
de ene
Hij m
vrouw
driet
op ee
spoed
boot
Koo
teerd
maar
minkt